

KAUKOPARTIOINTIA SYVÄRILTÄ ETELÄÄN

MAURI AHTOSALO

 SAGA
EGMONT

Mauri Ahtosalo

Kaukopartiointia Syväriltä etelään

SAGA Egmont

Kaukopartiointia Syväriältä etelään

Cover image: Shutterstock

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Copyright © 1998, 2023 Mauri Ahtosalo and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788728599624

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Lemiltä Syvärille

Aamulla 16.9.1941 seisoj Lemin pitäjän Iitiän kylässä erään talon pihalla kangaskuomulla varustettu kuorma-auto. Auton ympärillä hääri kiireisesti liikkuvia ihmisiä. Tarkemmin katsottuna miehet olivat pukeutuneet maastonvärisiin haalareihin ja naiset lottapukuihin. Pukujensa puolesta miehiä olisi voinut luulla vaikkapa muurarin apulaisiksi eli hanslankareiksi, mutta jos heitä sattui katsomaan aivan läheltä niin lakissa oleva sinivalkoinen kokardi ilmaisi heidän olevan sotilaita. Kysymyksessä oli Päämajan kaukotiedusteluosasto Vehniäisen partio Kärpänen, joka oli lähdössä partiomatkalle Vienan-Karjalaan, Syvärin etelänpuoleiseen maastoon. Jos ulkopuolinen tarkkailija olisi katsellut miesten kasvoja ja käyttäytymistä, hän olisi melko varmasti saanut sellaisen käsityksen, että lomalle tai jollekin muulle huviretkelle siinä oltiin lähdössä. Sen sijaan lottien ilmeistä ja käyttäytymisestä olisi havainnut vallan muuta. Heiltä ei nauru helkkynyt ja puhekin oli surumielistä lyhyttä sanailua.

Muutaman kuukausien yhdessäolon aikana oli osaston lottien ja partiomiesten välille kehittynyt kodikas, perhepiiriä muistuttava läheinen tunne. Eräitten kohdalla jopa rakkaussuhde. Ei siis ihme, jos lotta-sisko pyyhkäisi salaa silmiinsä herataneen kyyneleen ja yritti näyttää sellaiselta kuin poikien partioonlähtö ei häntä kiinnostaisikaan. Eikä partionjohtajan tilanne ollut yhtään helpompi. Häinkin oli mennyt edellisenä syksynä naimisiin ja esikoisen maailmaan tulo tapahtuisi lähiaikoina. Mutta sota on sotaa, joka iskee ihmiskohtaloihin kuin öinen salama eikä pakopaikkoja ole.

Kun auto oli lastattu, jos sitä voi edes lastaamiseksi sanoa, sillä sissit kantoivat vain reppunsa ja matkaeväänsä autoon, niin matka voi alkaa. Osastoon jäävät miehet ja lotat halusivat vielä toivottaa kädestä pitäen lähtijöille onnea. Ja taisipa siinä muutama lotta halauksen lisäksi saada suukonkin.

Tuskin oli auto oli päässyt pihapiirin ulkopuolelle kun sen sisällä kajahti reipas laulu: ”Eikä me olla veljeksiä, vaikka me yhdessä ollaankin.” Laulu yhdisti ja antoi rohkeutta kohdata edessä olevat tapahtumat ja lyhensi se myöskin matkaa. Kuluneilta ja jopa tyhjämpäiväisiltä tuntuivat tämänkin laulun sanat ja siksi miehet lisäilivätkin niihin omia sovelluksiaan, jotka olivat useimmiten sen tyyliä, ettei niitä voinut laulaa kuin suljetussa tilassa tai sellaisessa paikassa, jossa ei ollut lähelläkään ulkopuolisia kuuntelijoita.

Arvo Juvonen ja Eino Porvali olivat tarkoituksella valinneet olinpaikkansa auton takaosasta, perälaudan vierestä. Valinnan syy ei suinkaan ollut se, että he olisivat sen perusteella päässeet vähän myöhemmin tai aikaisemmin matkan määränpäähän vaan se, että jos matkalla sattuisi näkymään sieviä tyttöihmisiä niin heille voisi vilkuttaa tai jopa huutaa jonkun sanankin. Mutta

pölyisestä tiestä johtuen ei tytöistä näkynyt kuin lyhyt vilahdus ja sitten pölypilvi nielaisi heidät näkymättömiin.

Lappeenrannassa oli ensimmäinen pysähdys. Ei niinkään matkaväsymyksen tai -rasituksen vuoksi vaan siksi, että Alkosta sai lasikuoriin pakattuja nuotteja, joiden mukaan matkan aikana voi laulaa, vaikkei lauluääntä ollutkaan. Ja sekakuoro lauloi.

Matka pressulla peitetyn kuorma-auton lavalla mutkaisella tiellä ei ole muutenkaan nautinnollista turistiajelua ja kun siihen lisätään pakokaasujen ja auton lavalle sijoitettujen bensiininyreiden päästöt, sekä alkoholin vaikutus, on tuloksena vertaansa vailla oleva pahoinvointi. Eino Lempiäinen koki sen ensimmäisenä ja pahimpana. Hänen yriötessään kaverit antoivat hyviä ohjeita ja neuvoja. Vahingonilo kun on näet niin vilpittöntä ja hauskaa, eikä siihen sisälly kateuttakaan. Urpo Lempiäinen (myöhemmin Esa Anttalana tunnettu sotakirjailija) neuvoikin pisteliäästi:

– Hyvää se tekee päästä joskus röörit puhtaaksi. Mutta kun jossakin vaiheessa tunnet suussasi karvaisen tupon niin älä sylkäise sitä pois. Se on näet sinun pakoputkesi alimmainen osa ja sitä sinä tarvitset vielä myöhemminkin. Hyviä neuvojahan ne olivat, mutta niitä antaessaan kaverit eivät vielä tienneet, mikä kohtalo heitä odotti. Tie kiemurteli juohevasti vaihtelevassa maastossa ja silloin kun se ylitti jonkun mäennyyppylän tuntui lavallaolijoista siltä kuin he olisivat olleet tyhjän päällä ja sen seurauksena kaikki vuorollaan tai vuorotta kävivät tyhjentämässä Alkon sekä lottien eväät perälaudan yli tielle.

Vatsojen rauhoituttua he pystyisivät näkemään ja havainnoimaan muutakin kuin oman surkean tilansa. Useissa paikoissa näkyi taistelujen jälkiä. Piikkilankaesteitä, ruosteenvärisiksi palaneita panssarivaunuja ynnä muuta

kiireisen vetäytymisen jättämiä jälkiä. Monta taloa oli poltettu tai muuten raiskattu asumattomaan kuntoon, mutta oli vielä sellaisiakin, jotka pienin korjauksin voi saattaa asuttavaan kuntoon.

Monien ankeiden ja mielipahaa aiheuttamien näkyjen jälkeen sissipartion auto saapui Sortavalaan. Siihen maailman aikaan ”turismi” ynnä muu matkusteleminen oli vauraamman väestöluokan, jos ei aivan oikeuksia, niin mahdollisuuksia kuitenkin. Köyhempi kansa pakersi elantonsa eteen kukin omalla paikkakunnallaan ja vain rohkeimmat uskalsivat lähteä etsimään onneaan ja elantoaan maailmalta eli oman kylän ulkopuolelta.

Toki partion miehet olivat nähneet moniakin kaupunkeja ja taajamia, mutta tällaista eivät koskaan. Kaduilla oli kaikenlaista roinaa. Palaneiden rakennuksien jätteitä ja nekin rakennukset, jotka olivat säilyneet venäläisten pommituksilta, olivat vaurioituneet asumisen seurauksena. Jostakin talosta oli otettu ovi tai ikkuna ja viety sinne, mistä se puuttui tai joku toinen oli ottanut sen omaan käyttöönsä. Vajaan vuoden venäläisten asumisen ja olemisen seurauksena kadut olivat saaneet venäläiset nimet, mutta oli sellaisiakin katuja, joissa näkyivät molemmat nimet. Toki oli ennätetty laittaa mainoksiakin. Tuon tuostakin, kun katse osui näyttävämpään paikkaan, oli tauluun tai seinään kirjoitettu suurin kirjaimin ”Kuolema Hitlerille”. Tuo lyhyt ja paljon puhuva lausahdus toi partiomiesten mieleen monenlaisia ajatuksia. Nyt venäläiset olivat todella suurissa vaikeuksissa ja peloissaan. Oli tapahtunut suuri virhe ja vääryys. Valtio, jonka kanssa heillä oli ollut ystävyys- ja hyökkäämättömyyssopimus, oli rikkonut sen ja hyökännyt heidän maahansa vallaten alueita ja aiheuttaen kymmenille

miljoonille ihmisille kuolemaa ja hävitystä. Se oli rikos tehtyä sopimuksia ja ihmisyyttä vastaan. Eihän sitä voinut ymmärtää ja hyväksyä. Mutta taas venäläisten mielestä oli hyväksyttävää, että pieni Suomi-niminen valtio oli talvisodan alkaessa poistettu venäläisten toimesta kansojen joukosta ja liitetty Sosialistiseen Neuvostotasavaltojen liittoon. Näitä ja monia muita ajatuksia liikkui partiomiesten mielissä. Mutta vain mielessä ja ajatukset keskeytyivät kun edessä näkyi talo, jonka yläpuolelle oli isoin kirjaimin tekstattu LOTTAKANTTIINI. Näkyi toki muutakin. Taisteluissa antautuneita puna-armeijalaisia, jotka olivat joutuneet suomalaisten vangeiksi ja olivat nyt suomalaisten sotapoliisien vartioimina raivaamassa katuja liikennöitävään kuntoon.

Talo, johon Lottakanttiini oli sijoitettu, lienee ollut joskus liikehuoneistona. Siksi siinä olisi ollut tilaa suuremmallekin joukolle. Lottien tarjoaman korvikepitoisen aterian lisäksi sissit tankkasivat omista eväistään ikään kuin tulpaksi suolaista lihaa ja niin he taas olivat valmiit jatkamaan matkaa kuormurin kyydissä.

Seuraava tavoite ja pysähdyspaikka oli Pitkäranta. Kun saattajana ja matkanjohtajana toimiva luutnantti Yrjö Kirves ja radisti Muisto Lassila ryhtyivät kokeilemaan sissiradion eli ”kyyneleen” toimivuutta, lähtivät toiset tutustumaan paikkakunnan nähtävyyksiin. Liekö se ollut sattuma vai sissin hyvä vainu tai tuuri, mutta kohta he istuivat lottakanttiin pöydän ääressä. Tarjoilu sisälsi vain korviketta ja mehua. Höysteenä lottien innostunut hymy ja ilakoiva nauru. Itse paikkakunnasta oli merkille pantavaa se, että venäläiset olivat jo ennättäneet kotiutua ja rakentaneet tai aloittaneet rakentamaan uusia taloja. Ja aika hyvännäköisiltä ne ensisilmäyksellä

näyttivätkin. Hirret olivat paksuja kelohonkia. Sellaisia, joista hyvin moni kesämökin tai rantamajan rakentaja olisi ollut ylpeä. Mutta jos niitä katsoi tarkemmin ja ammatti-ihmisen silmällä niin taloissa oli paljonkin sellaista, joka ei oikein sopinut suomalaiseseen rakennustapaan tai -tyyliin. Katsoipa Suomessa minkälaista mökkiä tai tölviä hyvänsä niin aina niissä oli jonkinlainen perustus, joka lujittaa rakennusta ja eristää sen maasta. Täällä hirsille oli vain kaivettu maahan sopivat urat niin että ne oli saatu vatupassiin eli vaakatasoon ja niin perustus oli valmis. Seuraavien hirsikerrosten väliin oli tiivisteeksi laitettu runsaasti pehmyttä rahkasammalta, jota ei oltu siistitty. Kun tuohon näkymään lisätään vielä se, että ikkunat olivat eri korkeuksilla ja oviaukot hieman vinossa sekä hutaisemalla tehty savupiippu katolla, olikin satulinna valmis.

Iltapäivä alkoi jo hieman hämärtää kun he lähtivät kohti Aunusta. Tuuli ja satoi. Taivas oli melkein yhtä antoisa kuin vedenpaisumuksen aikaan. Vettä satoi ajoittain miltei kaatamalla. Se teki savisen tien tasaiseksi, mutta salakavalan upottavaksi velliksi. Kun auto saapui monien vaiheiden jälkeen Aunuksen asutustaajamaan oli päivä muuttunut miltei sysipimeäksi yöksi. Sen verran kuitenkin näkyi, että auto oli pysäköinyt talon pihalle, lähelle tietä ja jokea. Pilvistä taivasta vasten näkyi että rakennus oli melko suuri ja taskulampulla valaisten siitä erottuikin rakenteellisia yksityiskohtia. Eräs sellainen oli päätyseinän vieressä oleva tornimainen uloke, jonka ylin osa oli katonharjaa korkeammalla. Vaikka torni kiinnosti, ei sen tarkoitus heille siinä vaiheessa selvinnyt.

Asetuttuaan taloksi asia ratkesi. Torni oli yhdistetty sisä-ulkovessa eli käymälä. Korkea torni johti hajut taivaalle kaikkien yhteiseen käyttöön niin kuin sosialismin oppi

neuvoikin ja alla oli niin paljon tilaa, ettei se aivan pienistä talletuksista täyttynyt. Eiväthän partiomiehet olleet koskaan moista systeemiä nähneet tai edes kuvitelleet. Siksi alikersantti Urpo Lempiäinen (myöhemmin sotakirjailija Esa Anttalana tunnettu) sanoikin.

– Ei se Moskovan ”Tiltu” ole turhaan kehunut, että kommunistinen Venäjä on maailman kehittynein ja kekseliäinen valtio. En ole nähnyt, että meillä kotona Suomessa kukaan tai missään olisi keksinyt tällaista systeemiä.

– Nyt sinä emävaleen muljautit tai sitten et tunne asiaa, josta puhut, huomautti Wist, hänkin Uuden kirkon poikia. – Olen kuullut kerrottavan, että Pelson suovankilassa on käytetty samaa systeemiä tosin ilman tuota korkeaa ilmanvaihtotornia ja vesiallasta.

– Jaa, vai sellaista tiedät olevan, ihmetteli Lempiäinen. – Emmehän me sitten niin tyhmiä olekaan kuin mitä ”Tiltu” väittää.

Partiomiesten sanailun aikana oli luutnantti Kirves tutustunut siihen asiaan, jota huolloksi sanotaan ja tuli nyt keittiömiehen kanssa sitä selvittämään. Pienoinen, vakavuutta teeskentelevä hymy koko kasvoillaan hän ilmoitti.

– Se on pojat sillä tavalla, että paikallinen hotelli on jostakin syystä lopettanut toimintansa ja tämä uusi yrittäjä. No niin, mitäpä minä tämän enempää retostelevaan. Kertokaa itse millaisia herkkuja on tänään tarjolla.

– Vai että oikein herkkuja, herra luutnantti, sanoi korpraalin arvomerkeillä varustettu keittiömies. – Jos kylmä vesi ja vanikka on herkkua niin niitä minulla on tarjolla. Jos haluatte veden keitettynä, saatte varttua ainakin kaksi tuntia. Patakiilat eli

polttopuut ovat märkiä ja vettyneitä, joten niiden avulla ei saa salamasaiikkaa aikaiseksi.

– Tyhjän saa pyytämättäkin, naurahteli partionjohtaja. – Pistä patakiiloja aamulla tulipesään sen veran aikaisin, että saadaan saikka ennen lähtöä. Ei tyhjällä vatsalla pysty edes nukkumaan.

Keskustelun aikana oli joukkoon liittynyt huollosta vastaava vääpeli, joka kysyi ivallinen virne naamallaan.

– Mitä ihmeen porukkaa te oikein luulette olevanne. Pitäisihän teidän toki tietää, että tähän aikaan nukutaan eikä ruinata sapuskaa. Vai oletteko te niitä äidin kultanmuruja, jotka saavat aina kaikkea mitä tohtivat pyytää. Nyt teillä on edessänne sellainen äiti, joka ei pienistä ininöistä piittaa. Leipää ja nokareen voita minä voin teille järjestää. Jos se ei riitä niin imekää lopun yötä peukaloitanne.

Kaukopartiomiehet olivat muutenkin varsin omapäisiä ja herkkiä syttymään saati sitten kun heitä tarkoituksella ärsytettiin. Eivät he suosiolla tuollaista puhetta kuunnelleet. Melkein kuin käskystä he kavahtivat seisomaan kuin aikoen hyökätä vääpelin kimppuun. Silloin luutnantti Kirves sanoi rauhoittavasti.

– Ei pojat tehdä tyhmyyksiä. Pärjätään me aamuun asti omillammekin.

– Pärjätään niin, ärähti Wist. – Mutta jos tuo äijä vielä aamulla ilmestyy eteemme aukomaan päätään niin me teemme siitä hakkelusta Aunuksen sioille. Vääpeli säikähti ja livahti huoneesta kuin olisi ollut tuli takamuksissa.

Vaikka kysymyksessä ei ollutkaan niin sanottu varuskunta oli toiminta miltei samanlaista. Herätys kuudelta ja aamutoimiin kuuluva aamupala kohta sen jälkeen. Sissin aamutoimet eivät kovin moninaisia olleet. Kun peittona olevan telttakankaan

On jatkosota, ja suomalainen kaukotiedostelupartio on lähdössä Vienan-Karjalaan Syväri-joen eteläpuolelle partionjohtaja Kärpäsen johdolla. Jäähyväiset kirvelevät, mutta matkaan on lähdettävä. Sota ei odottele sopivaa aikaa.

Kun Syväri-joki on ylitetty, partio jatkaa jalkapatikalla ja konekiväärit olalla kohti vihollisen selustaa. Matkalla he kohtaavat vihollisen jälkeensä jättämiä, ryövättyjä kyliä. Se ei ole kuitenkaan mitään siihen verrattuna, mitä etulinjan takana odottaa. Ja kaiken aikaa kotona partionjohtaja Kärpystä odottavat vastasyntynyt Matti-poika ja tämän äiti.

Realistinen sotakuvaus perustuu Mauri Ahtosalon omiin kokemuksiin kaukopartionjohtajana jatkosodassa. Hänen sukunimensä oli alun alkujaan Kärpänen.

Mauri Ahtosalo (1915–2002) oli suomalainen kirjailija. Hän työskenteli Puolustusvoimien palveluksessa aina vuoteen 1963 saakka. Ahtosalon romaanit käsittelevät muun muassa Suomen sotien sissien edesottamuksia.